Opetus- ja kulttuuriministeriö

Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto
Kulttuuriasiainneuvos Leena Aaltonen, puh. 0295 330054

Lausunto

27.10.2017

Valtiovarainvakiokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

**HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018**

**Teema: Taide ja kulttuuri; luku 29.80 ja erityisesti kirjastojen (ml. koulukirjaston) tilanne, kehittämistarpeet ja resurssit**

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan yhtenä strategisena tavoitteena on lisätä osallisuutta kulttuuriin ja kaventaa eri väestöryhmien välisiä eroja kulttuuriin osallistumisessa.

Taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden turvaaminen on entistä tärkeämpää yhteiskunnan monimuotoistuessa ja alueiden erilaistuessa. Osallisuus kulttuuriin edellyttää kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet takaavia kulttuuripalveluja. Palvelujen tuottamiseen ja levittämiseen tarvitaan uusia malleja ja uudenlaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Kuntien välisiä eroja palvelujen tarjonnassa tulee kaventaa.

Yleisten kirjastojen toiminnalla edistetään väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, mahdollisuuksia elinikäiseen oppimisen ja osaamisen kehittämiseen sekä aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Yleisten kirjastojen palvelut ovat hyvin tavoitettavissa ja ne tarjoavat kaikille mahdollisuuden vahvistaa myös digitaalisuuteen liittyviä taitoja ja hyödyntää digitaalisia sisältöjä. Kirjastojen toiminnan kehittäminen ehkäisee siten erojen kasvamista kansalaisten digitaalisessa osaamisessa ja osallisuudessa

Koulujen ja oppilaitosten kirjastotoiminta kuuluu opetushallituksen toimivaltaan. Yleisiä kirjastoja koskevan lain (1492/2016) 11 § koskee muun muassa kirjastojen ja koulujen välisen yhteistyön edistämistä.

Perus- ja toisen asteen oppilaiden kirjasto- ja tietopalvelujen toteuttamiseksi monissa kunnissa onkin laadittu koulun ja kirjaston yhteistyölle toimintasuunnitelma, jossa molempien osapuolten tehtävät ja toimintaresurssit on selkeästi määritelty. Yleisiin kirjastoihin on myös palkattu pedagogisia informaatikkoja kouluyhteistyötä edistämään. Peruskoulut ja toisen asteen oppilaitokset käyttävät aktiivisesti yleisten kirjastojen palveluja. Kirjastojen valikoidut ja järjestetyt kokoelmat ovat koululaisten vapaasti käytettävissä. Kouluja palvellaan myös kirjastoautojen avulla.

Kuntien taloudellinen tilanne on viime vuosina ollut tiukka, mikä on vaikuttanut myös yleisten kirjastojen palveluiden kehittämiseen ja monipuolistamiseen. Taloudellisen liikkumavaran ollessa pieni on erityisesti kirjastoaineistojen hankinta vähentynyt. Kirjastoaineistojen tarjonnassa tämä on näkynyt kappalemääräisesti ja laadullisesti, kun hankittujen nimekkeiden määrää on jouduttu supistamaan. Kuitenkin yleisten kirjastojen tulee tarjota yleisiä kirjastoja koskevan lain mukaisesti pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin ja ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa.

Kirjastoverkko on viime vuosina pysynyt kiinteiden toimipisteiden osalta suhteellisen kattavana, mutta kirjastoautojen määrän vähentyminen on johtanut kirjastopalvelujen osittaiseen polarisoitumiseen. Vuoden 2015 jälkeen erillistä valtionavustusta ei ole enää myönnetty kirjastorakentamiseen tai

kirjastoautojen hankkimiseen. Kirjastoautojen hankintojen tukeminen edesauttaisi olennaisesti syrjäseutujen, haja-asutusalueiden ja uusien kasvavien taajamien kirjastopalvelujen järjestämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisten kirjastojen toimintaan suuntaamilla valtionavustuksilla on tärkeä merkitys kirjastojen yhdenvertaisten toimintamahdollisuuksien turvaamisessa. Keskitetysti rahoitettujen palvelujen tavoitteena on turvata yleisten kirjastojen verkon toimivuus, toiminnan laatu sekä tiedon ja kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus koko väestölle. Rahapelitoiminnan voittovaroista osoitetulla määrärahalla on keskeinen merkitys yleisten kirjastojen paikalliselle ja alueelliselle kehittämistoiminnalle.

Vuoden 2018 talousarvioesityksessä valtion rahoitus kirjastotoiminnalle opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin pääluokassa 29.80 on pysynyt vuoden 2017 tasolla lukuun ottamatta Näkövammaisten kirjastoa, jolle esitetään 71 000 euron määrärahavähennystä vuoteen 2017 verrattuna.

Vuoden 2018 määrärahaesitys pääluokassa 29.80 koskien kirjastojen toimintaa on seuraava:

05. Näkövammaisten kirjasto Celia 4 866 000 euroa

Näkövammaisten kirjasto Celia on saavutettavan kirjallisuuden ja julkaisemisen asiantuntijakeskus, joka tuottaa ja välittää kirjallisuutta saavutettavassa muodossa, esim. äänikirjoina ja pistekirjoina yhteistyössä kirjastojen ja kustantajien kanssa. Celian toiminnan tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä yhdenvertaisuutta lukemisessa ja oppimisessa.

Asiantuntija- ja konsulttitoiminnan painopisteenä on yhteistyön vakiinnuttaminen yleisten kirjastojen kanssa sekä saavutettavan julkaisemisen edistäminen.

30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan 3 700 000 euroa

Yleisiä kirjastoja koskevan lain (1492/2016) ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaiset valtionavustukset yleisille kirjastoille.

Yleisille kirjastoille tuotettujen keskitettyjen tietokanta- ja aineistopalvelujen tuottamisen sekä kirjastojen sisältötuotannon valtionavustukset.

Viittomakielisen kirjaston toiminta.

35. Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin 8 000 000 euroa

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisesti Helsingin kaupungille myönnettävällä valtionavustuksella rahoitetaan Suomen itsenäisyyden 100-vuotiskirjaston (keskustakirjasto) rakentamista. Hanketta on kehyskaudella 2015–2018 varauduttu avustamaan yhteensä enintään 30 miljoonalla eurolla.

52. Rahapelitoiminnan voittovarat taiteen edistämiseen (arviomääräraha)

Kirjastojen paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen kokeilu- ja kehittämistoimintaan sekä valtion aluehallinnolle kirjastotoimen kehittämiseen.